

Никитин М. В. Лексическое значение слова (структура и комбинаторика) / Никитин М. В. – М.: Высшая школа, 1983. – 127 с. *Селиванова Е. А.* Основы лингвистической теории текста и коммуникации: Учебное пособие / Е. А. Селиванова. – К.: ЦУЛ, "Фитоцентр", 2002. – 336 с. *Труфанова И. В.* О разграничении понятий: речевой акт, речевой жанр, речевая стратегия, речевая тактика / И. В. Труфанова // Филол.науки. – Ростов : РГУ, 2001. – № 3. – С. 56–65. *Филинский А. А.* Критический анализ политического дискурса предвыборных кампаний 1999-2000 гг.: дис... канд. филол. наук: 10.02.19 / Филинский Александр Александрович. – Тверь, 2000. – 163. *Филлмор Ч.* Дело о падеже / Ч. Филлмор // Новое в зарубежной лингвистике. Лингвистическая семантика: [пер. с англ. С. Г. Герасимова] / Сост., ред., вступ. ст. В. А. Звегинцева. – М.: Прогресс, 1981. – Вып. X. – С. 369–495. *Фролова И. С.* Дискурсивна стратегія як когнітивно-комунікативний феномен / І.С. Фролова // Культура народів Причорномор'я. – Симферополь: Межвуз. центр "Крым", 2006. – № 82. – Т. 2. – С. 207-209. *Brown R., Gilman A.* The pronouns of power and solidarity / R. Brown, A. Gilman // Language and social context / Ed. by P.P. Giglioli. – Cambridge: Cambridge University Press, 1979. – P. 252–282. *Dijk T. A. van.* Ideology: a Multidisciplinary Approach / Dijk T. A. van. – London: Sage Publications, 1998. – 374 p.

УДК 811.111: 339.543

ЧУХНО Т. В.

(Академія митної служби України)

ОСОБЛИВОСТІ СУФІКСАЦІЇ ОДНОКОМПОНЕНТНИХ ТЕРМІНІВ МИТНОЇ СФЕРИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У статті проаналізовано процес суфіксації як один із продуктивних шляхів збагачення англомовного вокабуляру митної сфери. Автором розглянуто структурні особливості суфіксального словотвору однокомпонентних митних термінів в англійській мові. Також у статті досліджуються етимологічні процеси, що вплинули на функціонування однослівних одиниць англійської митної терміносистеми.

Ключові слова: суфіксація, словотворчий формант, однокомпонентні термінологічні одиниці, митна терміносистема.

Чухно Т.В. Особенности суффиксации однокомпонентных терминов таможенной сферы в английском языке.

В статье проанализирован процесс суффиксации как один из продуктивных путей обогащения англоязычного вокабуляра таможенной сферы. Автором рассмотрены структурные особенности суффиксального словообразования однокомпонентных таможенных терминов в английском языке. Также в статье исследуются этимологические процессы, повлиявшие на функционирование однословные единиц английской таможенной терминосистемы.

Ключевые слова: суффиксация, словообразовательный формант, однокомпонентные терминологические единицы, таможенная терминосистема.

Chukhno T. V. Special Features of the Suffixation Process of One-component Terms in the English Customs Sphere.

The article deals with the suffixation process as one of productive ways of enriching the English vocabulary of the Customs sphere. The author examines the structural features of the suffixation process of one-component Customs terms in the English language. The article also addresses the etymological processes that influenced the functioning of one-word units of English Customs terminology.

Keywords: suffixation, word-building formants, one-component terminological units, Customs terminological system.

Стрімкий розвиток багатьох сфер людської діяльності вносить значні зміни до мовної картини сучасного світу, що робить актуальним комплексне дослідження різнорівневих терміносистем, бо саме в них відображається розвиток відповідних галузей промисловості та новітніх технологій.

Зважаючи на те, що “переважну частину лінгвістичного фонду складає фахова лексика, і доля термінів у лексичному складі мови стрімко зростає” [Куделько 2003, с. 3], вітчизняні та зарубіжні лінгвісти протягом останніх десятиліть пильно вивчають закономірності утворення термінів, їх структуру та семантику, а також займаються упорядкуванням термінів та питаннями їх перекладу [Циткіна 1988; Карабан 2002; Скороходько 1983].

Про митну термінологічну лексику в українській германістиці ми можемо сказати як про ту, що знаходиться на стадії формування, але вже зараз вона вимагає термінового дослідження, упорядкування та систематизації. Цей процес має надзвичайно важливе значення, бо загалом від рівня сформованості термінологічного фонду лексики митного спрямування, правильного перекладу з англійської мови та вірного тлумачення деяких митних термінологічних “реалій” залежатиме якість опрацювання митної документації в питаннях дотримання міжнародних стандартів.

Разом з реформуванням митної служби, спрямованим на спрощення та автоматизацію процедур митного оформлення, а також на запровадження електронних митниць з

використанням сучасних скануючих систем для машин та контейнерів, певної систематизації та оновленню вимагає і термінологічна база митних термінів. З'являються нові явища, що потребують певної номінації, як-от: уповноважені економічні оператори (authorized economic operators), принцип єдиного вікна ("single window" principle), автоматизоване управління ризиками (automated risk management) та багато інших. Саме тут і починається кропітка робота лінгвістів, бо мова як живий організм постійно оновлюється: з появою нових понять, слова набувають нових значень або відтінків у значеннях.

З вищезгаданими процесами пов'язана й **актуальність** цієї статті. На сьогоднішній день дослідженню й впорядкуванню митної термінологічної системи не приділялось належної уваги, напевно, через те, що вона послуговується термінами інших субмов, як-от: сфери інноваційних інформаційних технологій, економіко-правових та торговельно-транспортних відносин. Одним з найпоширеніших шляхів збагачення вокабуляру будь-якої мови, як відомо, є використання власних ресурсів, зокрема словотворчих елементів. Тому **метою** даної статті є аналіз продуктивних словотвірних моделей англомовних митних термінів, а також визначення ступеня їх продуктивності на сучасному етапі розвитку термінознавства як лінгвістичної науки.

З огляду на значущість дослідження в статті вирішуються такі **завдання**:

- 1) виявити активні способи суфіксального словотвору англомовних однокомпонентних термінологічних одиниць митної справи;
- 2) визначити ступінь продуктивності суфіксації як морфологічного способу творення англійських митних термінів-іменників;
- 3) дослідити етимологічний фон однослівних одиниць англійської митної терміносистеми.

Об'єктом нашого дослідження є термінологічна система митної справи сучасної англійської мови.

Предметом дослідження обрано суфіксальний словотвір англомовних митних термінів-іменників.

Практика свідчить, що нині розвиток митної терміносистеми має надзвичайно важливе значення. Не можна не погодитися з визначним лінгвістом сьогодні професором Т. Р. Кияком, який пише про інтенсивний розвиток термінології за останні роки: "... термінологічний вибух, який спостерігається майже в усіх мовах, тягне за собою запровадження великої кількості нових термінологічних одиниць" [Кияк 2000, с. 7]. На думку І. І. Ковалик, не всі словотворчі ресурси однаковою мірою використовуються в словотворчому процесі "постійного збагачення лексичного складу слов'янських та інших індоєвропейських мов, але всі вони вживаються з однією метою – утворення слова – і тим самим входять у сферу тих словотворчих матеріалів, про які йдеться при вивченні словотвору мови" [Ковалик 2007, с. 183].

Морфологічний словотвір, як відомо, сприяє більш повному, глибокому і точному вираженню думки. Суфіксація як вид морфологічного способу термінотворення була і залишається одним із найбагатших джерел поповнення словникового складу термінологічних систем, зокрема терміносистеми митної справи.

В процесі лінгвістичного аналізу однослівних митних термінів-іменників нами було виявлено такі суфікси: **-ion, -ment, -ance/-ence, -er/or, -ty, -age**. Розглянемо найпродуктивніші з них.

Найчисельнішу з афіксальних термінів складає група іменників, утворених суфіксальним способом від дієслівних основ. Найпродуктивнішим субстантивним суфіксом виступає суфікс романського походження **-ation/-ion** (36 одиниць), статус якого ще не знайшов однозначного вирішення в науковій літературі. Хоча деякі лінгвісти [Зятковская 1983, с. 8; Левковская 1962, с. 78-81] вважають суфікси **-ation, -tion, -ion, -fication** складними морфами, що складаються із субморфів, ми поділяємо думку Л.П. Пастушенко [Пастушенко 1988, с. 32] і розглядаємо **-tion, -ion, -fication** як аломорфи транспонувального суфікса **-ation**.

За моделлю $V + -ation > N$ утворюються абстрактні іменники на позначення процесу, стану або дії, виражених основами (що виражені основами) (36 одиниць у досліджуваному матеріалі). П.М. Карашук поєднує дієслівні основи, від яких утворюються такі іменники, в один семантичний клас. Ці дієслова мають значення “перетворитися на, займатися тим, робитися таким, на що вказує основа цього дієслова” [Карашук 1977, с. 79].

Класифікація дієслівних основ, до яких приєднується суфікс **-ation**, зберігається і при термінотворенні [Карашук 1977, с. 79-83; Пастушенко 1988, с. 32-33]

1. Дієслова із суфіксом **-ify**: *to verify* (перевіряти, встановлювати автентичність) > *verification* (перевірка автентичності, підтвердження); *to nullify* (анулювати, скасовувати) > *nullification* (скасування, анулювання, визнання недійсним (нечинним), нуліфікація).

2. Дієслова із суфіксом **-ize**: *to harmonize* (узгоджувати, гармонізувати) > *harmonization* (гармонізація, уніфікація).

3. Дієслова із суфіксом **-ate**: *to confiscate* (конфісковувати) > *confiscation* (конфіскація); *to segregate* (відокремлювати певний товар) > *segregation* (відокремлення певного товару); *to facilitate* (сприяти) > *facilitation* (сприяння).

4. Дієслова, що не мають в своєму складі формотворчих суфіксів: *to impose* (обкладати митом) > *imposition* (стягнення податку); *to exempt* (звільняти від сплати мита) > *exemption* (вільнення від сплати мита); *to value* (оцінювати) > *valuation* (оцінка, визначення вартості); *to quote* (призначати ціну) > *quotation* (оферта); *to tax* (оподатковувати) > *taxation* (оподаткування).

Транспонувальний суфікс **-ment** французького походження зустрічається в моделі $V + -ment > N$. Термін з таким суфіксом має значення “акту або факту виконання дії, на яку вказує основа” (14 одиниць): *to affreight* (фрахтувати судно) > *affreightment* (фрахтування судна); *to ship* (вантажити судно) > *shipment* (відвантаження, вантаж); *to consign* (відправляти, посилати) > *consignment* (вантаж, партія товарів); *to conceal* (приховувати) > *concealment* (приховування); *to abate* (знижувати, зменшувати) > *abatement* (податкова знижка).

За транспонувальною моделлю – $V +$ суфікс французького походження **-age** (від лат. *āticum*) > N – утворюються субстантивні терміни на позначення процесу та результату дії, виражених основами (10 одиниць): *to freight* (фрахтувати, вантажити) > *freightage* (фрахтування, перевезення вантажів); *to store* (віддавати на зберігання, зберігати на складі) > *storage* (зберігання, складування); *to stow* (раціонально розміщувати вантаж в трюмі) > *stowage* (складання, укладання; штивка, розміщення вантажу в трюмі); *to haul* (перевозити, транспортувати) > *haulage* (доставка; транспортування).

Цей же суфікс може й не мати транспонувальних властивостей та реалізовуватися за моделлю: $N + -age > N$. У досліджуваному матеріалі нами було виявлено 8 іменників, утворених за допомогою такого нетранспонувального форманта. Усі вони мають значення “плата за надання послуг” (за зразком *post* (пошта) > *postage* (поштовий збір)). Більшість з цих іменників вже реалізовувалися за попередньою моделлю, але з іншим значенням: *freight* (фрахт, вантаж) > *freightage* (вартість перевезення); *store* (склад) > *storage* (плата за зберігання на складі); *wharf* (причал; пристань) > *wharfage* (портові митні збори); *haul* (транспортування, доставка) > *haulage* (вартість доставки, плата за транспортування); *keel* (плоскодонне судно для перевезення вугілля) > *keelage* (портове мито); *broker* (брокер, комерційний агент) > *brokerage* (брокерська винагорода).

Під час морфологічного та етимологічного аналізу нами виявлено 3 терміна, в яких **-age** входить до складу кореня запозичених слів з французької мови, тобто не виступає в ролі словотворчого форманта. Як зазначають мовознавці [Бортничук 1988; Карашук 1977] в таких випадках терміни не мають дериваційних зв'язків з англійською мовою, бо є повністю запозиченими словами. Наведемо приклади.

Термін **primage** було запозичено до англійської мови з французької без змін в правопису ще в середині 16 століття за часів розквіту мореплавства й торгівлі із значенням “a charge in addition to the freight; originally, a gratuity to the captain for his particular care of the goods (sometimes called hat money) [Webster’s Revised Unabridged English Dictionary].

Електронний словник АБВУД Lingvo x5 фіксує такий переклад терміна – надбавка до фрахту за користування вантажними пристроями судна, винагорода капітанові з фрахту, а словник Collins English Dictionary дає наступне тлумачення – “tax added to customs duty”, що свідчить про належність визначеного терміну митній термінології. Простеживши етимологію слова знаходимо, що у французькій мові це слово є похідним від **prime** – “премія, винагорода, надбавка”, яке в свою чергу прийшло з латинської мови (**primāgium** – “винагорода, відзнака, вигода” [Online Etymology Dictionary; Random House Dictionary]).

Термін **demurrage** (плата за простій судна/вагона або плата за зберігання вантажів понад строк) також має французькі коріння: OF “demourage” (n.) “demourer” (v.), що означає “затримуватися, затримувати”. Цікавою виявляється етимологія терміна **rummage/to rummage** (митний огляд, обшук судна тощо або здійснювати митний огляд, шукати контрабанду). За даними етимологічного словника Online Etymology Dictionary слово **rummage** походить з давньоскандинавського “rum” (комірка на кораблі) чи давньоверхньонімецького “rum” (простір). Пригадаємо слово “room” із значенням “простір, місце”. В 15 столітті в середньофранцузькій мові з’явилося слово **arrumage** із значенням “arrangement of cargo” (розташовування, розміщення вантажу) та дієслово **arrumer** (“to stow goods in the hold of a ship” – *розміщувати вантаж в трюмі судна*). Пізніше вже в 17 столітті (у 1610 р.) виникло дієслово **to rummage** із значенням “здійснювати ретельний обшук судна”, а в 1803 р. з’явилося поняття “rummage sale” (розпродаж незапитаного вантажу в доках) [Random House Dictionary; Online Etymology Dictionary].

Транспонувальний суфікс французького походження **-ance** (від лат. -antia) реалізує модель *V + -ance > N* та *Adj + -ance > N* і має значення “назва дії” або “стан” (12 одиниць): *to clear > clearance* (митне очищення); *to prefer > preference* (преференція, пільгове мито); *to convey > conveyance* (перевезення, транспортування або транспортний засіб); *to allow > allowance* (податкова знижка).

Зазначимо, що не в усіх термінах елемент **-ance** виступає суфіксом. Так, термін *surveillance* (митний огляд) відноситься до запозичених слів. Згідно з етимологічним словником, це слово прийшло з французької мови на початку 19 ст.: “sur” (у значенні “over” *пере-, ще раз*, що надало відтінку пильності при огляді) + “veiller” (у значенні “to watch” – *спостерігати*) [Online Etymology Dictionary].

Суфікс французького походження **-ure**, за допомогою якого утворюються абстрактні іменники із значенням результату дії, на яку вказує дієслівна основа, в межах митної термінології виявився непродуктивним – 1 одиниця: *to seize > seizure* (конфіскація). Крім цього терміна, нами було виявлено ще одне слово з митної справи – **debenture** (митне посвідчення на повернення митних оплат, дебентура). Простеживши його етимологію, стає зрозумілим, що **-ure** виступає не в ролі словотворчого форманта, а частиною кореня слова, запозиченого з французької мови [Online Etymology Dictionary; Oxford Dictionary; Random House Dictionary]. До французької мови це слово прийшло з латинської ще на початку 15 століття: **debentur** – форма третьої особи множини Praesens Indicativi Passive від дієслова **debere**, що на латині означало “заборгувати, бути винним (про борг)”.

Отже, за **результатами дослідження** виявлено високу продуктивність суфікса **-ation/-ion** при терміноутворенні одиниць митної спрямованості й достатньо низьку продуктивність словотворчого форманта **-ure**. В процесі дослідження з’ясувалося, що деякі термінологічні одиниці, в більшості на позначення дій, пов’язаних з митним оглядом (**surveillance**) чи з оплатою митних послуг торговельним компаніям (**prime, demurrage, debenture**), були запозичені з французької мови протягом 16-18 ст. Етимологічний аналіз засвідчив, що в цих термінах словотворчі форманти **-age, -ance, -ure** виступають не в ролі словотвірних елементів, а частиною кореня слова, запозиченого з французької мови. Результати морфологічного та етимологічного аналізу однокомпонентних англомовних митних термінів можуть бути використані при дослідженні англомовних запозичень в інших терміносистемах.

Перспективним напрямом подальших досліджень вбачаємо у комплексному вивченні англомовних термінів-комполітів сучасної митної сфери.

Література

- Бортничук Е. Н., Василенко І. В., Пастушенко Л. П. Словообразование в современном английском языке / Е. Н. Бортничук, И. В. Василенко, Л. П. Пастушенко. – К. : Вища школа, 1988. – 261 с. Дьяков А. С. Основы терминотворения: Семантические та соціолінгвістичні аспекти / А. С. Дьяков, Т. Р. Кияк, З. Б. Куделько. – К. : KM Academia, 2000. – 218 с. Зятковская Р. Г. Формальная и функциональная структура слова [Текст] : учебное пособие / Р. Г. Зятковская. – Калинин : КГУ, 1983. – 74 с. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури / В. І. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2002. – 562 с. Карацук П. М. Словообразование английского языка : учеб пособие для вузов / П. М. Карацук. – М. : Высшая школа, 1977. – 303 с. Ковалик І. І. Дериwатологія (словотвір) як самостійна лінгвістична дисципліна та її місце у системі науки про мову / І. І. Ковалик // Вчення про словотвір. Вибрані праці. – Івано-Франківськ : Місто НВ, 2007. – С. 170 – 236. Куделько З. Б. Англійська терміносистема ринкових взаємин: синтагматичні та парадигматичні особливості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата філол. наук спец. 10.02.04 – Германські мови / З. Б. Куделько. – Львів, 2003. – 23 с. Левковская К. А. Теория слова. Принципы ее построения и аспекты изучения лексического материала / К. А. Левковская. – М. : Высшая школа, 1962. – 296 с. Скороходько Э. Ф. Семантические сети и автоматическая обработка текста / Э. Ф. Скороходько. – К. : Наукова думка, 1983. – 218 с. Циткина Ф. А. Терминология и перевод (К основам сопоставительного терминоведения). / Ф. А. Циткина. – Львов : Вища школа, 1988. – 156 с. АBBYU Lingvo x5 [Електронний ресурс] <http://www.lingvo.ua/uk>. Collins Dictionary [Електронний ресурс] <http://www.collinsdictionary.com/dictionary/>. Online Etymology Dictionary [Електронний ресурс] <http://www.etymonline.com/>. Oxford Dictionary [Електронний ресурс] <http://www.oxforddictionaries.com/>. Random House Dictionary [Електронний ресурс] <http://dictionary.reference.com/>. Webster's Revised Unabridged English Dictionary [Електронний ресурс] <http://slovar-vocab.com/english/websters-revised-dictionary/>. Bortnichuk E. N., Vasilenko I. V., Pastushenko L. P. Slovoobrazovanie v sovremennom angliiskom iazyke / E. N. Bortnichuk, I. V. Vasilenko, L. P. Pastushenko. – K. : Vishcha shkola, 1988. – 261 s. D'iakov A. S. Osnovi terminotvorennia: Semantichni ta sotsiolingvistichni aspekti / A. S. D'iakov, T. R. Kiiak, Z. B. Kudel'ko. – K. : KM Academia, 2000. – 218 s. Ziatkovskaia R. G. Formal'naia i funktsional'naia struktura slova [Tekst] : uchebnoe posobie / R. G. Ziatkovskaia. – Kalinin : KGU, 1983. – 74 s. Karaban V. I. Pereklad angliis'koї naukovoї i tekhnichnoї literaturi / V. I. Karaban. – Vinnitsia : Nova kniga, 2002. – 562 s. Karashchuk P. M. Slovoobrazovanie angliiskogo iazyka : ucheb posobie dlia vuzov / P. M. Karashchuk. – M. : Vysshaia shkola, 1977. – 303 s. Kovalik I. I. Derivatologiia (slovotvir) iak samostiina lingvistichna distsiplina ta її mistse u sistemi nauki pro movu / I. I. Kovalik // Vchennia pro slovotvir. Vibriani pratsi. – Ivano-Frankiv'sk : Misto NV, 2007. – S. 170 – 236. Kudel'ko Z. B. Angliis'ka terminosistema rinkovikh vzaemin: sintagmatichni ta paradigmatichni osoblivosti : avtoref. dis. na zdobuttia nauk. stupenia kandidata filol. nauk spets. 10.02.04 – Germans'ki movi / Z. B. Kudel'ko. – L'viv, 2003. – 23 s. Levkovskaia K. A. Teoriia slova. Printsipy ee postroeniia i aspekty izucheniia leksicheskogo materiala / K. A. Levkovskaia. – M. : Vysshaia shkola, 1962. – 296 s. Skorokhod'ko E. F. Semanticheskie seti i avtomaticheskaja obrabotka teksta / E. F. Skorokhod'ko. – K. : Naukova dumka, 1983. – 218 s. Tsitkina F. A. Terminologiia i perevod (K osnovam sopostavitel'nogo terminovedeniia). / F. A. Tsitkina. – L'vov : Vishcha shkola, 1988. – 156 s. АBBYU Lingvo x5 [Електронний ресурс] <http://www.lingvo.ua/uk>. Collins Dictionary [Електронний ресурс] <http://www.collinsdictionary.com/dictionary/>. Online Etymology Dictionary [Електронний ресурс] <http://www.etymonline.com/>. Oxford Dictionary [Електронний ресурс] <http://www.oxforddictionaries.com/>. Random House Dictionary [Електронний ресурс] <http://dictionary.reference.com/>. Webster's Revised Unabridged English Dictionary [Електронний ресурс] <http://slovar-vocab.com/english/websters-revised-dictionary/>

УДК: 811.112:398:81'42

ШАПОЧКА Н.В.*(Запорізький національний університет)***СПЕЦИФИКА ТЕМПОРАЛЬНОЙ СТРУКТУРЫ ТЕКСТОВ
НЕМЕЦКОЙ НАРОДНОЙ ПЕСНИ**

В статье приводится анализ текстов немецких народных песен, рассматривается специфика их темпоральной организации. Выявлены типичные темпоральные структуры и маркеры, характеризующие данные фольклорные тексты.

Ключевые слова: немецкая народная песня, темпоральность, темпоральная сетка

Шапочка Н.В. Специфіка темпоральної структури текстів німецьких народних пісень. У статті наведено аналіз текстів німецьких народних пісень, розглянуто специфіка їх темпоральної організації. Виявлено типові темпоральні структури та маркери, що характеризують ці фольклорні тексти.

Ключові слова: німецька народна пісня, темпоральність, темпоральна сітка.

Shapochka N.V. Specificity of Tense Structure of German Folk Songs Texts. The article offers the analysis of German folk songs, the author examines the specificity of their tense structure. The research reveals tense structures and markers which characterize these folk texts/

Key words: German folk song, tense structure, tense grid.

Употребление временных форм в текстах немецкой народной песни обусловлено спецификой песни как фольклорного жанра. Возникший вместе с развитием человека, отражающий события повседневной жизни, этот жанр содержит временные формы, типичные для разговорной речи. Способами выражения временных форм выступают также